

ומתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך לומר כך.

דקתני רישא, "זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה, הבנים יירשו, והבנות יזונו. מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהם, אף בנות לא יזונו אלא לאחר מיתת אביהן".

מוכיחה הגמרא: אי אמרת בשלמא בחד בי דינא איתקון, היינו דילפינן תקנה מתקנה, אלא אי אמרת בתרי בי דינא איתקון, היכי ילפינן תקנה מתקנה?

ודחינן: ממאי?

דלמא, לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון, וכי דינא בתרא תקון כבי דינא קמא, כי היכי דלא תקשה תקנתא אתקנתא.

ולכן אפשר להקיש בין התקנות.

אמר רב יהודה אמר שמואל, הכותב כל נכסיו לאשתו בתורת מתנה, לא עשאה אלא אפוטרופא.

כלומר, אין כוונתו לתת לה את נכסיו, אלא רק לעשותה אפוטרופסית על נכסיו לאחר

להוכיח מלשון "ירתון" שסבר כרבי יוחנן בן ברוקה, כיון שגם רבנן מודים שם שיכול להוריש למי שירצה.

דהרי בסיפא של אותה משנה תנן, לא כתב לה "בנן נוקבין דיהויין ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ויתזון מנכסאי עד דתילקחן לגוברין" [בנות שיוולדו לי ממך, ישבו בביתי, ויזונו מנכסי עד שינשאור], והיינו "כתובת בנן נוקבין" [חייב. שהוא תנאי ב"ד].

ואם כן, בכל כתובה הוה לזה במתנה, דהיינו "בנן נוקבין", ולזה בירושה, "בנין דיכרין", וכל הכותב לזה בלשון ירושה ולזה בלשון מתנה, אפי' רבנן מודו שיכול לתת, כדתנן לעיל (קכו ב) שאם כתב לשון מתנה בין בתחילה ובין באמצע ובין בסוף, דבריו קיימים, ובגמרא (קכט א) העמדנו אפילו בשתי שדות ובשני בני אדם. (106)

ומקשה הגמרא: אמר ליה רב נחומי, ואית דאמר [יש שאמרו מימרא זו בשם] רב חנניה בר מניומי, לאביי: ממאי דשתי תקנות אלו בחד בי דינא איתקון? דלמא בתרי בי דינא איתקון, ואין לשון מתנה הנזכרת התקנת "בנן נוקבין", מצילה על לשון ירושה הנזכרת ב"בנין דיכרין"?

קלא-ב

הכא נמי יועיל לשון "ירתון" בברייתא משום תנאי ב"ד.

ודחה אביי את דבריו, "משום דמפיק ליה בלשון ירתון", כלומר, אפילו שאינו קונה אלא על ידי תנאי ב"ד, מכל מקום אי לא קני בעלמא לא היה לתנא לומר לשון "ירתון", משום תנאי ב"ד, כיון דלא מהני בעלמא. ואם כן שוב יש להוכיח מכאן דברייתא נמי אמר ריב"ב את דינו.

את ירושת הבכור. ועיין בזה באבני מילואים (קיא,ד), שהביא בזה ג' שיטות.

106. התוספות מפרשים את השקלא וטריא בגמרא באופן הבא: רב פפא בא לדחות מה שפשט רב משרשיא, דאילו תימא בברייתא לא אמר ריב"ב, שאני התם דתנאי ב"ד הוא, וכיון שסבר ריב"ב דמהני לשון "ירתון" בשכיב מרע,

מותו, שתפרנס את בניו מהם לפי אומד דעתה⁽¹⁰⁷⁾.

ונתן לה את נכסיו, כדי שבניו יחלקו לה כבוד, וישמעו לדבריה⁽¹⁰⁸⁾.

והוינן בה: פשיטא לן, שאם כתב כל נכסיו לבנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופוס. כדי שיכבדוהו אחיו הקטנים⁽¹⁰⁹⁾.

אך אם כתב כל נכסיו לבנו הקטן, שאינו חש כל כך לכבודו, מאי? האם כוונתו למתנה גמורה, או לעשותו אפוטרופוס?

ובנידון זה איתמר [נאמר בבית המדרש], רב הנילאי בר אידי אמר שמואל, אפילו כתב

לבנו הקטן המוטל בעריסה, אין כוונתו אלא לעשותו אפוטרופוס על נכסיו.

עוד נסתפקנו בדין זה: פשיטא לן שאם כתב כל נכסיו לבנו הקרוב אליו יותר, וחפץ בכבודו, או כתב כל נכסיו לאחר שאינו חייב בכבודו כלל,

בהא פשיטא לן שלאחר כוונתו לתת במתנה, שאם היה עושהו אפוטרופוס היה לו לכתוב בפירוש,

ולבנו כוונתו לעשותו אפוטרופוס.

וכן אם כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה, או לאשתו הגרושה, ודאי כוונתו לתת לה

לקטן, למרות שבעלמא אין זכיה לקטן. ע"ש.

108. אך אם כתב לאדם אחר את כל נכסיו, ומת, קנה הכל. כיון שלא שייר כלום ודאי משום שירא למות כתב לו, והוי כ"צואת שכיב מרע", ודברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו. וכן כתב נכסים לאשתו, ושייר מקצת, בקרקעות או מטלטלין, קנתה כל מה שכתב לה. רשב"ם.

109. שהרי הם חייבים בכבודו, דכתיב, "כבוד את אביך ואת אמך", ודרשינן בכתובות (קג"א) "ואת", לארותאת אחיך הגדול. רשב"ם.

ולקמן הסתפקא הגמרא באשה אצל בני הבעל, ופירש הרשב"ם שדין כבוד אשת אב נלמד מיתורא דקרא, ולכן אינם חייבים כל כך בכבודה.

והקשה המהרש"ל, מאי שנא מאח בכור שנלמד אף הוא מיתורא דקרא?

והוכיח מכאן, שכבוד אשת אב אינו דין בעצם, אלא רק מדין כבוד האב, ואחר מותו פטורים מכבודה.

הדר אמר אביי, לאו מילתא היא דאמרי, משום דהו"ל לזה בירושה ולזה במתנה, ולעולם ריב"ב לא אמר בבריא דעלמא.

אמנם שפיר אמר לו רב נחמן לרבי, "שניתם משנתכם כריב"ב", משום שלדעת רבנן לא היה לו לשנות בלשון "ירתון", כיון דבעלמא לא מעויל לשון זה כלל. עד כאן פירוש התוספות. והביאו פירוש נוסף בשם הקונטרס, (לא מופיע ברשב"ם שלפנינו), "משום דמפיק בלשון ירתון", פירושו, דאז אין זה "מקנה בדבר שלא בא לעולם", דבשעה שהמתנה חלה כבר הוא בעולם.

ובכאור דברי התוספות, עיין בחידושי רבי אריה ליב מאלין (חלק ב סימן ע"ו).

107 גדר אפוטרופוס, האפוטרופוס יכול לזכות ולמכור בנכסים עבור היתומים מדין "זכין לאדם שלא בפניו", ויש לו רשות גם לחוב על מנת לזכות. (ועיין בענין זה בריטב"א קידושין מב"א).

ובפני יהושע (שם) כתב שיש לאפוטרופוס כח מדין הפקר ב"ד הפקר. ולכן יכול לזכות אף